

Політичні науки

УДК 329

Добкевич Анна Романівна

аспірантка

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Dobkevych Anna

Postgraduate of the

Nizhyn Mykola Gogol State University

КЛАСИФІКАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ДЕРЖАВИ ІЗРАЇЛЬ
CLASSIFICATION OF POLITICAL PARTIES OF THE STATE OF
ISRAEL

***Анотація.** У статті аналізуються підходи до визначення та класифікації політичних партій. Досліджуються особливості класифікацій політичних партій Ізраїлю XXV скликання (листопад 2022 року) за горизонтальною, вертикальною ознаками та внутрішньою партійною структурою. Досліджується залежність кількості місць політичних партій у парламенті Ізраїлю від їхніх поглядів, ідей та ідеологій.*

***Ключові слова:** політична партія, Ізраїль, ортодоксальна політична партія, арабська політична партія, сіонізм, кнесет.*

***Summary.** The article analyzes approaches to the definition and classification of political parties. The article analyzes the peculiarities of the classifications of the political parties of Israel of the XXV convocation (November 2022) according to horizontal and vertical features and internal party structure. The dependence of the number of seats of political parties in the Israeli parliament on their views, ideas and ideologies is studied.*

***Key words:** political party, Israel, Orthodox political party, Arab political party, Zionism, Knesset.*

Серед сучасних досліджень у сфері політики досить часто зустрічаються різні підходи до визначень політичних партій або їхньої класифікації. Політична партія є організованою групою, що відрізняється від інших суспільно-політичних організацій, виробленням доктрин та ідеологій, об'єднанням навколо спільних ідей. Боротьба політичними партіями за державну владу є інструментом досягнення спільних цілей.

Однією з найбільш відомих партійних теорій є теорія М. Дюверже, який визначав політичну партію як «спільноту людей об'єднаних певною організаційною структурою, яка в підсумку визначає ідеологію та соціально-класовий склад партії, форми та методи її діяльності» [6, с. 5].

Серед комплексних підходів до трактування політичної партії виділяють підхід Дж. Ла Паломбара і М. Вейнера, які виділяли чотири складові, які конституюють політичну партію:

1. Наявність розвинутої організаційної структури.
2. Відносну стійкість організації за часом.
3. Орієнтованість організацій на здобуття.
4. Здійснення влади і прагнення народної підтримки на виборах [2, с. 31].

Серед ознак, за якими класифікують партії, можна виокремити: ідеологічну приналежність, соціальну базу, ідейну спрямованість тощо.

Ідеологічна та політична приналежність є найбільш поширеною ознакою, за якою науковці класифікують партії. За цим критерієм партії можуть бути консервативними, ліберальними, соціалістичними, соціал-демократичними тощо. Партії можуть охоплювати великий соціальний кластер, а можуть представляти інтереси невеликих груп, такі партії називають монотематичними (захист природи, представлення національних або сексуальних меншин).

Отже, політична партія є частиною партійної системи якщо має представництво в органах державної влади, дотримується визначених

законом норм про міжпартійну конкуренцію, має підтримку електорату та виражає його інтереси.

Держава Ізраїль має багатопартійну систему. У парламенті країни – кнесеті – присутні партії з протилежними доктринами, ідеологіями тощо. У кнесеті XXV скликання (функціонує з листопада 2022 року) є 10 фракцій (Лікуд, Єш Атід, Ха-Ційонут ха-Датит, Ха-махане ха-мамлахти, ШАС, Яхадут ха-Тора, «Наш дім Ізраїль», Об’єднаний арабський список, Хадаш-ТААЛЬ, Авода).

Партійна система Ізраїлю включає різні партії за національним, ідейним складом. Система цієї держави унікальна різноманіттям поглядів. Можна окреслити такі основні підходи до класифікації ізраїльських політичних партій. Сучасні науковці виділяють наступні ознаки класифікації політичних партій:

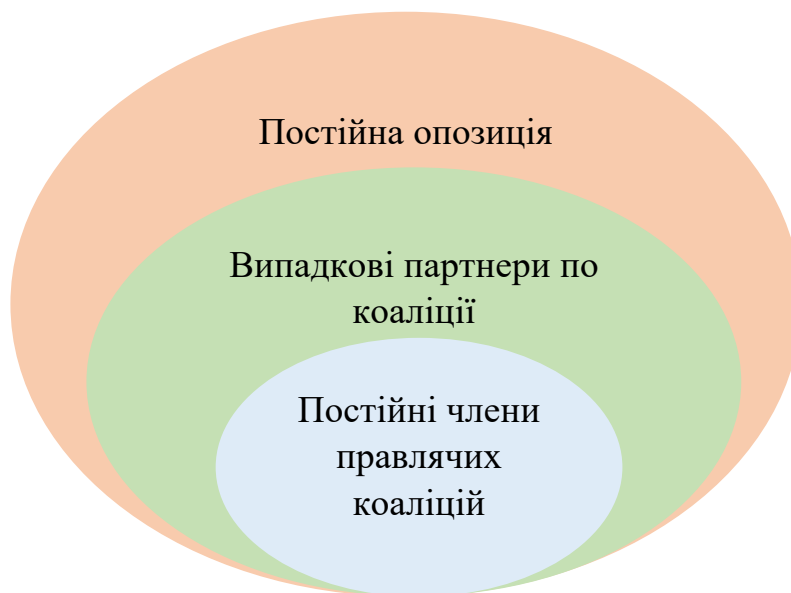
1. Горизонтальні, тобто окреслення місця партії у політичному спектрі держави.
2. Вертикальні, виходячи з ідеології партії.
3. За внутрішньою структурою політичної партії [12, с. 51].

Горизонтальність. Загалом політичні партії рідко мають ознаки горизонтальності у чистому вигляді, частіше партії налагоджують співпрацю. У партійній системі Ізраїлю можна виокремити правлячі/опозиційні і сіоністські/несіоністські партії. Також, до цього переліку належать партії, що склалися у результаті переселення євреїв до Ізраїлю з різних куточків світу. Сефарди (вихідці з Піренейського півострова), ашкеназі (вихідці з країн Східної Європи та Німеччини) і мізрахі (вихідці з країн Близького Сходу та Північної Африки) представлені у різних політичних силах.

В Ізраїлі досить цікаво протікає процес визначення правлячих та опозиційних політичних партій. Наприклад, вибори в Ізраїлі пройшли 5

разів за 3 з половиною роки через те, що новий уряд не міг сформувати стійку коаліцію у парламенті.

Ізраїльські політологи при поділі партій застосовують наступну схему:

Рис. 1. Горизонтальний поділ політичних партій Ізраїлю

Приналежність конкретних політичних партій до однієї з категорій нестійкий. Зазвичай партії постійної опозиції рухаються у бік правлячої коаліції, а не навпаки.

У цій типології є постійні учасники кола, такі як, наприклад, Лікуд, який займає домінуючу позицію в кнесеті останні 8 скликань. Випадкові партнери коаліції у сучасному парламенті – це релігійні партії ШАС і Яхадут ха-Тора та сіоністські партії, що не входять до складу коаліції. Постійною опозицією можна назвати арабські та ті партії, що не є постійними членами кнесету (Об’єднаний арабський список, Хадаш-ТААЛЬ).

Розподіл партій парламенту за релігійною приналежністю виглядає наступним чином. ШАС і Яхадут ха-Тора (18 мандатів на двох у кнесеті) – ортодоксальні юдейські партії; «Спільний список» і Хадаш-ТААЛЬ (10

мандатів на двох) – мусульманські арабські партії; інші партії – єврейські, помірно релігійні (92 мандати).

Поділ за етнічною складовою включає не тільки розмежування за лінією єврей-араб, серед партій XXV скликання є одна, членами якої є вихідці з пострядянського простору, зокрема, росіяни. Це партія «Наш дім – Ізраїль», що має 6 місць у кнесеті.

Серед ортодоксальних партій також є розмежування за етнічним показником. ШАС складається з представники сефардів та мізрахі, а Яхадут ха-Тора – переважно з ашкеназі [5].

Вертикальність. Традиційно це поділ за критерієм ліві-центр-праві. За результатами останніх виборів до парламенту XXV скликання увійшли такі політичні сили лівого спрямування – «Авода», «Об’єднаний список» та Хадаш-ТААЛЬ (арабські партії) – 14 мандатів. Серед правих – «Лікуд», Хацийонут ха-Датит, «Наш дім – Ізраїль», Яхадут ха-Тора та ШАС – 70 мандатів. Центристські політичні сили в кнесеті – Ха-махане ха-мамлахти та Єш-Атід – 36 мандатів.

Важливо те, що в Ізраїлі немає чисто класових політичних партій, які б склалися з представників єдиної соціальної групи. Це означає, що немає партії, програма якої спрямована на захист інтересів вузької групи населення. Праві і ліві партії відрізняються за ще одним показником. Праві спрямовані на лозунг «менше держави» та збереження окупованих територій, а ліві – «більше держави» та відмову від частини територій задля миру [15, с. 294-295].

Поділ за внутрішньою структурою політичної партії. Дослідники характеризують дану ознаку як розподіл на політичні сили з формальним або вільним членством та сильною або слабою структурою.

Партії, які не мають чітко організованого структурного апарату, тобто централізовані – це більшість дрібних партій, які тимчасові на час виборів. Крім того, в Ізраїлі присутня традиція місцевих партій. У кожному місті

утворюється місцева партія, яка не пов’язана із парламентськими партіями. Таким чином, масові партії державного рівня не мають впливу на дрібні місцеві партії, які мають власні програми. Динаміка голосів за такі партії незмінна, виборці ізраїльських міст віддають перевагу маленьким утворенням яким довіряють і з програмами яких добре ознайомлені.

Централізовані партії в Ізраїлі також присутні у політичному житті держави, це переважно соціалістичні партії. Строго централізовані партії існували перші кількадесят років після набуття незалежності, але сучасний Ізраїль розвивається без їхньої присутності [14, с. 8-10].

За ознакою членства партії поділяються на прямі та непрямі, масові та кадрові, але у сучасному світі більш популярний змішані види, такі як напівпрямі та напівмасові.

Парламентські партії належать до масових партій через те, що їхня структура розгалужена і відкрита для нових союзників. Напівмасові партії схожі на масові складною структурою, але при цьому вони мають лідера, який є обличчям партії. Серед них Беньямін Нетаньяху (Лікуд), Ар’є Дері (ШАС), Бені Ганц (Ха-махане ха-мамлахти, раніше «Кахоль-Лаван»).

Відношення до етнічного поділу. Поділ на євреїв та неєвреїв в Ізраїлі накладає свій відбиток і на погляди окремих партій та їхнє спрямування. Серед них 3 підгрупи, де перша намагається «релігізувати» публічну сферу держави, у тому числі і окупованих територій. Вони налаштовані проти створення палестинської держави. Серед них Лікуд, ШАС та Яхадут ха-Тора.

Представники другої підгрупи – центристи та ліберали етнократичного спрямування, які допускають існування двох держав, але у той же час є прихильниками єврейської держави з особливими правами для арабських громадян країни. До цієї групи належить Єш Атід.

Третя підгрупа – прихильники утворення палестинської держави, вони прагнуть ліберальної та неетнічної демократії, яка може призвести до

протистояння етнічних меншин усередині держави. Серед них «Спільний список» арабських партій та Хадаш-ТААЛЬ [4, с. 87-91].

Політологи використовують різні критерії для класифікації політичних партій, наприклад, за політичними поглядами – бачення економічних реформ, соціальних програм тощо, типом лідерства усередині партії тощо.

Отже, серед класифікацій політичних партій Ізраїлю доцільно виділити наступні:

1. Поділ за «горизонтальною» ознакою (сіоністські/ несіоністські, секулярні/релігійні). До ізраїльського парламенту за результатами останніх виборів листопада 2022-го року входять 2 ортодоксальні політичні партії – ШАС та Яхадут ха-Тора. Вони мають 11 і 7 місць у кнесеті відповідно. Обидві є членами правлячої коаліції.

2. Спектр ліві-центр-праві. Найпоширеніша ознака серед ізраїльських та західних дослідників. В Ізраїлі представники партій лівого спрямування націлені на відвоювання територій у Палестини, тобто на розширення державних кордонів. Представники правих партій на боці перемовин та поступок, вони згодні на автономію палестинських територій.

3. Відношення до арабо-єврейського питання. Тут є кілька варіантів вирішення конфлікту територій: створення двох незалежних держав, єдина держава Ізраїль з автономією для Палестини та суто єврейський Ізраїль зі збереженням усіх територій.

Література

1. Коган С. Этот загадочный ШАС. Краткая еврейская энциклопедия. 2015. Т. 3. С. 780-782.
2. Копинець Ю. Ю. Вплив сучасних тенденцій розвитку партійних систем країн європейського союзу на еволюцію та функціонування партійної

- системи України : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Ужгород, 2021. 269 с.
3. Нойбергер Б. Власть и политика в государстве Израиль: Исторические корни и конституционное устройство. Часть 6. Open University of Israel, 1997. 223 с.
  4. Нойбергер Б. Религия, государство и политика. Тель-Авив : Открытый университет Израиля, 1997. 231 с.
  5. Ханін (Зеєв) В. Держава Ізраїль узяла на себе елементи традиції як частину мейнстриму. *Тиждень.іа* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/GwLDl0vu> (дата звернення: 24.01.2024).
  6. Чигур Ю. Р. Історія та теорія політичних партій та партійних систем : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 190 с.
  7. Шахак І., Мезвінські Н. Юдейський фундаменталізм в Ізраїлі. Київ : Темпора, 2015. 272 с.
  8. Щокін Г. Сіонізм – ідеологія дегенерації. *Персонал: журнал інтелектуальної еліти*. 2006. № 6. С. 10-12.
  9. Ben-Porat G., Turner B. S. The Contradictions of Israeli Citizenship: Land, religion and state. New York: Taylor & Francis e-Library, 2011. 316 p.
  10. Friedman M. The State of Israel as a Theological Dilemma. *The Israeli State and Society: Boundaries and Frontiers*. New York, 1989. P. 165-215.
  11. Goldberg B. Discourse of Religion on Politics in Israel: The Compatibility of Judaism and Democracy. New York : Senior Thesis Department of Political Science New York University, 2003. 34 p.
  12. Howson L. The Role of Ultra-Orthodox Political Parties in Israeli Democracy : doctoral dissertation. Liverpool, 2014. 301 p.
  13. Kimmerling B. Religion, Nationalism and Democracy in Israel. New York : Blackwell Publishers Ltd, 1999. P. 339-363.
  14. Nissim L. Shas and the Peace Process: Leadership, Society and Politics. Institute for Israel Studies. Maryland : University of Maryland, 2011. 10 p.

15. Shelef N. G., Shelef O. Democratic Inclusion and Religious Nationalists in Israel. *Political science quarterly*. New York : Academy of Political Science, 2013. P. 289-316.